

گفت‌وگوی صبا با حامد سعادت به عنوان کارگردان فیلم مستند جنگل قائم

راز جنگل قائم؛ اراده‌ای که بیابان را متوقف کرد

احمد محمداسماعیلی
گزارش

در مستند «جنگل قائم» حامد سعادت به عنوان کارگردان تلاش می‌کند به اراده و عزم جدی مردم یک منطقه برای مبارزه با مشکلات طبیعی بپردازد. در این مستند به چگونگی شکل‌گیری و تاریخچه و مشارکت مردم در تاسیس پردیسان قائم پرداخته می‌شود. پارک جنگلی ۳۳۰ هکتاری که در کرمان است و در سال ۱۳۴۳ با طرحی از سوی بقایا، نماینده ادوار گذشته مجلس، احداث شد. سعادت، تهیه‌کننده و کارگردان سینمای مستند که دارای تحصیلات کارشناسی سینما بوده و عضو انجمن صنفی کارگردانان مستند خانه سینما است، ساخت آثاری مثل «نهضت جنگل»، «مردی که فسیل شد» و «امان‌نامه» را در کارنامه کاری خود دارد. با او در باره ساخت مستند «جنگل قائم» و حضورش در جشنواره فیلم فجر گفت‌وگویی انجام داده‌ایم.

بله، این نوع کارها نیازمند بودجه‌های سنگین، عزم و اراده جدی و نیروی انسانی پای کار و مصمم است و کرمانی‌ها با اتحاد از پس این چالش به خوبی برآمدند و یک الگوی موفق مشارکت اجتماعی در بحث چالش‌های زیست‌محیطی ارائه کردند. بنابراین می‌توان بدون انتظار از حاکمیت برای حل این نوع چالش‌ها، مردم خودشان اقدام کنند.

○ برای ساخت مستند «جنگل قائم» چه تحقیقاتی انجام دادید؟
ده سال درگیر تحقیق و پژوهش این پروژه بودم و مدتها درگیر پیدا کردن سوزنه‌ها مثل همین سرکار خانم شهین اطهری بودم و زمان زیادی در شهرهای استان کرمان صرف پیدا کردن این خانم کردم و مطالب و عکس‌های آرشیوی را از تمام کرمان‌هایی که در ایران و سایر کشورهای دنیا زندگی می‌کردند، بایگبندی و موارست به دست آوردم.

○ آیا برای ساخت این مستند ارگانی هم به شما کمک کرد؟
خیلی از ارگان‌ها و نهادها فقط قول مشارکت و حمایت دادند و عملاً کاری نکردند. البته شهرداری کرمان تا حدی پای کار ماند و یکی از دلایل طولانی شدن ساخت مستند، همین عدم حمایت‌ها بود. البته بعد از ساخت و دیده شدن فیلم، خیلی‌ها آمدند و خواستند خودی نشان بدهند. شایان ذکر است مرکز گسترش سینمای مستند بخشی از بودجه فیلم را تأمین کرد.

○ برای ساخت مستند «جنگل قائم» چه شیوه‌ای در روایت داستان و انتخاب سوزنه‌ها اتخاذ کردید و چطور تصمیم گرفتید که روایت فیلم بر اساس چه تصویری و با چه حضورهایی شکل بگیرد؟

روایت‌م را بر اساس عکس‌هایی که به دست آورده بودم، قرار دادم و متنی بر این اساس نوشتم و سوزنه را انتخاب کردم. دو سکانس کلیدی فیلم با حضور این سوزنه تصویربرداری شد. روایت فیلم را مظهر بقایا بر عهده دارد.

○ تصاویر آرشیوی را چگونه تهیه کردید؟
بخشی از این تصاویر را از آرشیو فیلم خانه ملی گرفتم و تعدادی فیلم سوپر ۸ که در آن زمان توسط مردم عادی فیلمبرداری شده بود، تهیه کردم.

○ پیدا کردن این تصاویر سختی‌های خاص خودش را دارد؟
بله، خیلی کار دشواری بود و پیدا کردن این فیلم‌ها نزد مردم عادی با صرف زمان زیاد و راضی کردن مردم انجام شد و عنوان می‌کردیم که این کار به نفع والدین یا جدشان است که این تصاویر را در اختیار ما قرار دهند.

○ به نظر شما این نوع مستندهای اجتماعی و محیط‌زیستی تا چه اندازه می‌توانند بر آگاهی و رفتار مردم تأثیر بگذارند و چه شرایطی لازم است تا این تأثیرگذاری واقعی و ملموس باشد؟
فیلم‌های این مدلی باید در دسترس مخاطب باشد و این وظیفه بر عهده تلویزیون و سکوهای نمایش خانگی است. فیلم با سانسور زیاد از شبکه مستند پخش شد.

○ حضور فیلم در جشنواره فیلم فجر که تمرکزش بر فیلم‌های داستانی است، برایتان چه ویژگی‌هایی دارد؟
این اولین حضورم در جشنواره فیلم فجر است و بازخوردهایی که دیده‌ام، متوجه شدم فیلم مستند و کوتاه در دورچین جشنواره قرار دارند و تمرکز و فوکوس روی فیلم‌های بلند داستانی است.

○ ایده ساخت مستند «جنگل قائم» چگونه شکل گرفت و چه عواملی باعث شد به موضوع مشارکت مردم در احداث این جنگل توجه کنید؟

در حدود هفتاد سال پیش به دلیل مشکلات آب و هوایی شهر کرمان که به دلیل نزدیک بودن به شن‌زارها، همچون بسیاری از نقاط ایران با مسئله ریزگردها درگیر بود، بزرگان شهر تصمیم به طراحی اساسی، کاربردی و راهبردی برای رفع این مسئله می‌گیرند. در نتیجه تحقیقات، امکان ساخت جنگل بررسی می‌شود. مسئولان شهری متوجه می‌شوند که چنین اقداماتی بدون کمک گرفتن از مردم مؤثر نخواهد بود و در نتیجه فراخوانی در مسجد جامع شهر کرمان برای کمک گرفتن از مردم منتشر می‌شود و بسیاری از شهروندان کرمانی در مرحله تولید و کاشت نهال برای ساخت جنگل همکاری می‌کنند. از آنجایی که بادها از دو جهت به سمت استان کرمان می‌وزند، در یکی از مسیرها جنگل ایجاد می‌شود و در مسیر دیگر درختچه‌های طاق کاشته می‌شود تا امروز دیگر کرمان با این مشکل روبه‌رو نباشد. مستند «جنگل قائم» به موضوع ساخت این جنگل می‌پردازد و ماجرا را خانمی روایت می‌کند که در آن زمان برای ساخت جنگل کمک کرده است.

○ مستند «جنگل قائم» در چه ژانری قابل ارزیابی است؟
در گروه مستند اجتماعی، تاریخی و محیط‌زیستی قابل ارزیابی است.

○ چطور مستند «جنگل قائم» توانسته بدون اتکا به تکنولوژی مدرن، نقش اراده و مشارکت مردم را در مهار مشکلات محیط زیستی به تصویر بکشد و روایتگر چه جنبه‌های تاریخی و انسانی این پروژه است؟

به هر حال مهار کردن قدرت‌های طبیعی از قبیل رشد بیابان نیازمند تکنولوژی خاص و پیشرفته‌ای است. اما همانطور که در بالا اشاره کردم، این مسئله در کرمان چند دهه قبل بدون توسل به تکنولوژی روز این کار با عزم و اراده جدی مردم به درستی انجام شد. روایت مستند با یک عکس شروع می‌شود که در آن دختر بچه‌ای گوشواره‌هایش را از گوش درآورده و به امام جماعت مسجد می‌دهد تا در ساخت جنگل قائم نقش داشته باشد. این خانم در حال حاضر حدود شصت سال سن دارد و راوی این مستند است و این اتفاق برای اولین بار در کشورمان رخ داده و به این لحاظ بعد تاریخی هم دارد.

○ آیا می‌توان گفت مشارکت مستقیم مردم در احداث جنگل قائم نقش اساسی و تعیین‌کننده‌ای داشته و این اقدام تا چه اندازه در بهبود شرایط محیط زیستی منطقه خشک و کویری کرمان مؤثر بوده است؟

همینطور است و این مشارکت در بهبود محیط زیست خود این مردم در منطقه خشک و کویری نقش مهمی داشته است. این فیلم درباره این موضوع است که مردم کرمان برای رفع معضل گرد و خاک شهر، جنگلی را در مسیر باد ایجاد می‌کنند و رویکرد اصلی فیلم تمرکز بر مشارکت مردمی است که به بهبود محیط زیست منتهی می‌شود.

○ در جاهایی این نوع طرح‌ها مثل جنوب کشور ناموفق بوده است؟

